

Vastuste koondvaade tugineb uuringu ettepanekute sisule lk. 140-147

Positiivne krediidiregister

Pank 1: Toetame positiivse krediidiregistri loomise mõtet koos kohustusega kõigil tarbijakrediidiandjatel sinna andmeid esitada ja seadusesse kirjutatud õigusega sealt andmeid pärida. Sellega paraneks oluliselt krediidivõimekuse hindamiseks vajatava teabe kättesaadavus. Uuring tõi välja ju selle, et paljud kliendid varjavad oma varasemaid kohustusi või pole mõistnud, et mingi sõlmitav leping tähendab neile krediidikohustust, nt järelmaksud. Lisaks - kui tarbijakrediidi andmise reegleid ja rikkumiste tagajärgi veel rohkem karmistada, peab krediidiandjatel olema mõistlikum võimalus saada kliendi olemasolevatest finantskohustustest teavet, kui tänane kliendi ütlus.

Pank 2: Oleme positiivse krediidiregistri loomise poolt, sh tuleks sätestada ka kohustus sellesse andmete edastamiseks ning sealt andmete pärimiseks.

Pank 3: Üldiselt toetatavad algatused. Peaks märkima, et mõnevõrra sõltub nende algatuste edukus detailidest, millest saame rääkida, kui väljatöötamiskavatsused (VTK) või õigusaktide eelnõud on meieni jõudnud. LTI määra kehtestamise vajalikkusest oleme varasemalt ka Pangaliidu vahendusel rääkinud.

Tarbijakrediidi piirangud - PL_RM-le_16.02.2021.docx

Finantshariduse edendamine

Pank 1: Peame tarbijate teadmiste edendamist finantshariduse vallas äärmiselt oluliseks. See on üks põhilisemaid meetmeid probleemide ärahoidmiseks. Teadlikkuse tõstmine on parem viis probleeme lahendada, kui käsud ja keelud. Tahame rõhutada ka seda, et finantshariduse edendamine peaks algama juba koolist (nt ühiskonnaõpetuse tunnid krediidist ja võlast), mitte, et koolitama asutakse ainult 30-50 aastasi.

Pank 2: Ettepanek mh defineerida ka turuosaliste õigus infot jagada ja teavitustööd teha. Täna võime sattuda olukorda, kus krediidasutuse poolt finantshariduse eesmärgil avalikustatud teavet võidakse käsitleda tarbijakrediidi reklaamina.

Pank 3: Finantshariduse edendamine on juba aastaid olnud pankade pärusmaa, kuid siin ootaks ka riigi panust läbi haridusasutuste õppekavadesse finantsharidust edendavate õppeainete lisamise ja täiskasvanud elanikkonnale suunatud teavituskampaaniate elluviiamise.

Võlanõustamisteenuse kättesaadavuse parandamine

Pank 1: Mõeldav ei ole see, kui viivisearvestuse peatab n-ö igasugu võlanõustaja poole pöördumine. Sellisel juhul tuleks luua vabakutseline akrediteeritav või litsentseeritud võlanõustaja amet. Igasugu „nurgatagune“ võlanõustaja ei saa vabastada viivistest.

Pank 2: Kuna ettepanekus toodud info ei ole teabelehe osa, siis selle esitamine täiendavalt nõuaks kas teabelehe muudatuse ettepaneku tegemist või täiendavat infolehte. Täna sellise info(lehe) sisu ei ole üheselt selge ja on mitmeti tõlgendatav. Teabelehe näol on tarbija jaoks juba väga palju infot ning täiendav leht ei täida oma eesmärki, kuna tarbija juba täna on ülekoormatud nii lepingu eelsesse infosse/teabesse ja lisaks leping ning selle juurde kuuluvate tingimustega.

Väga suur osa tarbijakrediitidest antakse elektroonsete kanalite kaudu ja suures mahus info edastamisega kaasneb oht, et info üleküllus takistab tarbijal keskenduda olulisemale- laenu põhilistele tingimustele ja selle kulukusele.

Finantsinspektsiooni eelnevalt kehtinud juhend „Vastutustundliku laenamise nõuded“ on mh kehtestanud järgmise nõude:

Kui tarbijal ei õnnestu makseraskuseid ületada, peab krediidiandja või -vahendaja andma tarbijale teavet maksete tasumata jätmise tagajärgede kohta (nt kulud, viivis, vara kaotamise võimalus jne) ja võimalike riiklike programmide või toetuse kohta (nt riiklikud võlanõustajad jne). Krediidiandjad, kes on lähtunud oma tegevuses eelnevalt FI juhendist, on juba rakendanud makseraskustes kliendi teavitamist riiklike programmide või toetuste osas. Toodud info kajastamine võiks jääda etappi, kus tarbijal on tekkinud või tarbija annab teada, et tal tekivad makseraskused. Krediidiandja vaatest on ka väga oluline, et klient kontakteeruks juba enne makseraskuse tekkimist mh krediidiandjaga.

Pank 3: Võlanõustamise teenuse kättesaadavus on eeskätt riigi ja KOVe ülesanne, kuid pangad saavad panustada üldinfo jagamisse, nt kodulehel. Võlanõustamise teenuse proaktiivne turundus pankade poolt ei ole otstarbekas, kuna seda infot vajab klient alles võla tekkimisel, mistõttu võib algselt antud info olla muutunud. Samuti peaks vastava teenuse olemasolu olla üldtuntud fakt, mida saab lahendada tarbijatele suunatud finantsharimise kampaaniate käigus.

Laenukeeld

Pank 1: See võiks olla üks osa kas positiivsest krediidiregistrist või maksehäireregistrist. Küsimused – kas edaspidi pikendada/muuta/refinnida võib?

Pank 2: Pooldame laenukeelu kehtestamist positiivse krediidiregistri raames, kuid siin vajaks lahendamist isikuandmete töötlemise kestvus (kui nt isik otsustab end registrist eemaldada, kui kiiresti sellised andmed kustutatakse) ja ka eestkostel olevate isikute teema.

Krediidi kogukulu kuvamine enne lepingu sõlmimist

Pank 1: Siin tuleks eristada tavapäraseid krediidilepinguid n-ö järelmaksulepingutest, mis on suunatud selgelt asja või teenuse ostmisele järelmaksuga tasumise teel. Uuringust koorub välja, et kõige problemaatilisem on järelmaksutoode, mille osas kliendid ei saa aru, kui kalliks tegelikult järelmaksuga soetatud toode kujuneb. Seega, keskenduma peaks probleemtootele ning mitte koormama täiendavate reeglitega neid tooteid, mille osas probleeme ei nähta.

Tarbijakrediidi sätete kohaldamisala

Pank 1: Skoop peaks hõlmama ka intressivabad lepingud ja summalist alampiiri ei ole vaja sätestada. Skoop peaks hõlmama ka ühisrahaastuse teel laenuandmise ning selgelt ka inimeselt-inimesele laenamise, kui tegemist on ühe poolt majandustegevusega. Uuringust tuleb välja, et inimeselt-inimesele laenamine on kasvutrendis ja sellest on kujunemas selge ärimudel. Ka see peab alluma järelevalvele.

Pank 2: Eelnimetatud kitsenduse rakendamisel tuleb mh analüüsida, milliste makselahenduste korral see kohalduks. Kas üksnes 0% intressimääraga toodetele või ka makselahendustele, mis on tarbijale tasuta (nt kauba eest tasumine osade kaupa, ostuhinna muutuseta), pikema maksetähtaja andmisel (nt 30 p) kaupmehe poolt. Samuti kaaluda sellise piirangu mõju KAVS § 2 lg 9 sätestatud erandite osas.

Pank 3: Oleme seisukohal, et ei peaks laiendama tarbijakrediidi sätteid intressivabale laenule, kuna see piirab liigselt uusi võimalikke lühiajalisi finantseerimislahendusi, samas kui taolisi intressita lahendusi ka liiga suures ulatuses või pikemaajaliste perioodidega ei saa tekkida, põhjusel, et krediiti väljastatakse majandustegevuses ennekõike tasu ehk intressi eest.

Samas juhime tähelepanu ka kehtivatele tarbijakrediidi sätete rikkumise tagajärgedele. VÕS 403_4 lg 7 (vastutustundliku laenamise pm rikkumine) ja 408 lg 4 (krediidilepingus kuludega seotud andmete puudumine) järgi on rikkumise tagajärjeks, et intressimääraks loetakse seadusjärgne intressimäär, kui see pole suurem varem kokku lepitud intressimäärast. Seega oleks ilma intressita laenulepingu puhul tagajärjeks, et intressimäär on 0% (nagu näite puhul ka algselt kokku lepiti), samas kui muud tagasimaksmisega seotud tingimused jäävad kehtima (eelkõige tähtaja osas).

Kokkuvõtvalt – intressivaba laenu väljastamine ei ole ega saa olema nii suure ulatusega, et oleks põhjendatud turuosalistele täiendavate nõuete kehtestamine. Samuti näeb seadusandja juba täna ette, et vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise ja tarbijakrediidi mõistes puudulike andmetega lepingu puhul on mõistlik, et tarbija tagastab saadud laenu kokku lepitud tähtaja jooksul, kuid tasudes intressi seadusjärgse intressimäära alusel (kõnealuse näite puhul 0% aastas). Seega loetakse piisavaks, et krediidiandja kannab tasu mittesaamise riski, samas kui tarbijal ei teki krediidiandja poolse rikkumise korral kogu saadud laenu kohese tagastamise kohustust.

Pank 3: Ei ole vastuväiteid. Meie praktika on ühetaoline lähenemine, mh kampaaniate raames, kus on toodetel 0% intressiga periood. Võib täpsustada, et see kehtib eeldusel, et krediidi kogukulu ja KKM on samuti 0% kogu krediidi perioodi jooksul (nt ei muutu siis, kui ei tagastata kokkulepitud kuupäevaks).

Avalik-õiguslikud nõuded tarbijakrediidi andmiseks õigustatud isikutele, järelevalve ja karistused

Pank 1: Kui teavitamiskohustuse rikkumine siduda trahvisanktsiooniga, siis tuleb selgelt sätestada, millisest konkreetsest sättest tuleneva teavitamiskohustuse rikkumine on sanktsioneeritud. Lisaks - trahvisumma 400 000 iga üksiku rikkumise juhtumi kohta näib liig suur. Kas tänane määr pole olnud siis tõhus?

Pank 2: Eelnimetatud ettepaneku juures tuleb sisustada, millise teavitamiskohustuse rikkumisega kaasneks rahatrahvi rakendamine. Sellisel juhul peaks olema üheselt selge, millal, millises mahus ning millises kanalis peab kliendile olema erinevad teavitused tehtud. Sellises ulatuses trahvide määramine peaks kaasnema väga konkreetsete nõuete rikkumisel, kui krediidiandja on jätnud täitmata nt kohustuste kontrolli, kui nimetatud päringu tegemine on kohustuslik nt positiivsest krediidiregistrist.

Pank 3: pooldame järelevalve laienemist kõikidele tarbijakrediite pakkuvatele isikutele.

Karistustest - kuna ettepanekutes väljatoodud rikkumistest on sanktsioneerimata vaid teavitamiskohustuse rikkumine, siis peaks täpsustama, millest konkreetsetelt peaks teavitus koosnema, kuna pakutav sanktsioon on seotud väga kõrge trahvimääraga. Ülejäänud rikkumiste osas on soovitusel välja pakutud trahvimäärad juba rakendumas 28.05.2022.a tarbijakaitseaduse muudatusega. Mõistame, et tegemist on õiguspoliitilise otsusega, kuid uuringus puudub analüüs uuringu tegemise hetkel kehtinud karistuste mõjust ning nende karistuste rakendamise praktikast, kui selline eksisteerib. Kuna valdav osa uuringus kasutatud näidetest kajastab krediidiandjate, mitte krediidasutuste praktikat (või ka turul järelevalveta krediiti pakkuvate isikute tegutsemist), siis ainuüksi trahvimäära tõstmine ei lahenda esile toodud probleeme. Seega, võib väita, et kehtivate karistuste rakendamisel kõikidele turuosalistele oleks ehk probleem lahendatud ka ilma trahvimäära muudatusteta.

Nõuded tarbijakrediidi reklaamile

Pank 1: Reklaamiseaduse eelnõuga, mis Riigikogu menetluses on, tuleks edasi minna. Täiendavaid sisulisi piiranguid ei pole vaja. Tänane reeglistik on juba niigi piirav. Krediidiandjatel on isegi suur risk avaldada meedias tarbijaid finantsiliselt harivaid artikleid, sest nt artiklis kasutatud arvandmeid sisaldavat näidet võidaks käsitleda krediidi reklaamina, ja seetõttu tuleks selline artikkel kirjutada RekS nõuete järgi.

Pank 2: Krediidivõime hindamine automatiseeritud kujul on tagatiseta tarbijakrediitide puhul veelgi enam arenev valdkond. Väga mitmed päringud erinevatesse andmebaasidesse teostataksegi loetud sekundite jooksul taotluse esitamisest. Krediidivõimelisuse hindamine automatiseeritult ning kiirelt ei tähenda, et krediidiandja ei pea lähtuma vastutustundliku laenamise põhimõtetest ning analüüsi tulemusena jõudma veendumuseni, et taotleja on krediidivõimeline.

Juba täna on tarbijakrediidireklaamid olulisel määral ülekoormatud kohustuslikust teabest. Samas puudub krediidasutusel võimalus reklaamil nt kuvada teavet, mis annaks tarbijale lihtsamini edasi info, et millise krediidasutuse krediittoode on temale sobilikum.

Veelgi suuremas mahus kohustusliku info esitamine tarbijakrediidireklaamil piirab mh olulisel määral reklaamikanaleid, mida laialdaselt kasutatakse, kuid sellisel juhul oleks krediidiandjate poolt võimatu kasutada.

Samuti ei ole saadud ka krediidituru uuringus kinnitust, et praegu juba olemasolevas mahus kohustusliku teabe esitamine täidaks tarbija vaates eesmärgi.

Tarbija hoiatamine kaasnevatest ohtudest ja tagajärgedest toimub lepingu sõlmimise eelselt.

Pööraksime tähelepanu, et reklaam ei anna tarbijale laenu. Laenuandmise üle otsustab krediidiandja peale taotleja krediidiivõimelisuse hindamist. Ei poolda täiendavalt reguleerida infot, mis edastatakse krediidiandjate andmebaasile otsepostitusena kliendi nõusoleku alusel. Krediidiandjal peab jääma võimalus edastada oma kliendile infot sh kehtib ka kliendi kommunikatsiooni osas vastutustundlikkuse põhimõtted.

Nimetatu rakendamise korral tuleks eristada oluliselt, et mis on reklaampostitus (tarbijale edastatud reklaamivahendaja vahendusel) ning mis on krediidiandja poolt tarbija nõusolekul edastatav otsepostitus. Kui eesmärk on täiendada nõudeid krediidiandja oma andmebaasile edastatava otsepostituses, siis ka sellisel juhul peaks olema üheselt arusaadav, milline info on keelatud. Vältima peab kindlasti olukordi, kus krediidiandjal kaob võimalus oma kliendi igasugune kõnetamine, info edastamine ja harimine, sh ka tema nõusolekul. Kui klient on andnud nõusoleku turundusinfo saamiseks, siis ei tohiks piirata info edastamist nt toodete, tootetingimuste või kampaaniate osas.

Täna on finantsteenuse reklaami osas juba välja antud mitu selgitavat juhendit ning turuosalisel on pidevas suhtluses TTJA'ga, et välja selgitada ühe või teise reklaami vastavust või mittevastavust. See asjaolu viitab sellele, et reklaamiseadus on jäänud ajale jalgu ning ei reguleeri üheselt mõistetavalt finantsteenuse reklaamiga seotut. Reklaamide sõnumid on subjektiivselt hinnatavad, puudub nt komisjon, kes menetluse/vaidluse korral reklaami hindaks ja kinnitaks või lükkaks ümber reklaami sobivuse.

Trahvimäära rakendamine ilma selgete piiride seadmiseta (lubatud, keelatud võtted jne) seaduse tasandil, ei ole põhjendatud.

Samuti on teadaolevalt praktikas väga üksikutel juhtudel rakendatud trahvi määramist.

Pank 3: Hetkel on keeruline kommentaare esitada, kuna puudub ettepaneku täpsem kirjeldus. Otsepostituse reguleerimine võib olla negatiivse mõjuga, kui kliendi kõnetamine ja harimine muutub keerulisemaks või tekib kohustusliku info üleküllus, mistõttu klient jääb olulisest infost ilma.

Tarbija lepingueelne teavitamine

Pank 1: See on peamiselt finantshariduse küsimus, mistõttu see võiks olla üks osa tarbijale antavast üldteabest. Äärmisel juhul võiks vastav teave paikneda standardsel teabelehel. Kuna vastav abi ja selle osutajad võivad olla ajas muutuvad, siis ei ole mõistlik kajastada vastavat teavet lepingus.

Teabelehest ja teavitamiskohustusest - siinkohal tuleb meie arvates eristada lepingusuhte kohta selgituste andmist kohustusliku teabelehe esitamise ajast ja esitamisest. Need on sisuliselt kaks erinevat asja ning tuleb selgelt aru saada kumma osas tegelikult probleemid esinevad. Toetame soovitusi, et teabelehe tarbijale edastamise aega ei ole otstarbekas seadusega täpsemalt reguleerida. Leiame, et tänane regulatsioon on selles osas piisav. Lisaks kaitseb tarbijat ka 14 (elamukinnisvaralaenu korral 7) päevane tarbija taganemisõigus. Kõik see kokku annabki tarbijale võimaluse järelemõtlemiseks. Lähtudes standardse teabelehe eesmärgist, milleks on pakkumiste ja lepingutingimuste võrreldavus, on mõistlik lähenemine see, et kliendile tuleb anda selline teabeleht, mis kõige täpsemalt resümeerib sõlmitava lepingu tingimusi. Isegi kui teabeleht antakse kliendile vahetult koos sõlmitava lepinguga, on see mõistlikum lähenemine võrreldes sellega, kui teabelehe esitamise kohustus loetakse täidetuks tüüpilistel tingimustel koostatud teabelehe andmisega. Pigem näeme probleemi teabelehe enda sisus ja ülesehituses - see ei ole hästi välja kukkunud. Kliendid ei saa neist aru ja ei oska kasutada, teabelehe eesmärk jääb neile arusaamatuks. Paljud

peavadki seda juba lepinguks. Seetõttu saame nõustuda uuringus toodud järeldusega, sest ka meie praktika näitab, et lepingueelse teabega tutvumine sõltub eelkõige tarbija hoiakutest, teadmistest ja suhtumisest ning teabelehe varasem esitamine ei tagaks, et tarbija teabega alati ka tutvub. Seega, teabelehe kätteandmise aja nihutamine „ajateljel“ ei pane tarbijat teabelehte lugema ega minimeeri impulsiivseid laenuvõtmisi. Pigem peitub lahendus selles, kui hästi ja selgelt on teabeleht koostatud ning kui kvaliteetseid selgitusi kliendile antakse, kuidas klient neid mõistab. Seetõttu toetame soovitusi, et rõhku tuleb panna tarbijate finantskirjaoskuse tõstmisele. Siinjuures peame märkima seda, et krediidiandjatel on raske, vaat et võimatu tarbijate harimist mõistlikult teha, sest ka hariduslikke artikleid kliendile võidaks pidada nt laenukoostöö varjatud reklaamiks, kui artiklis toodud näidetes kasutada arvandmeid.

Soovitusest ei selgu, millise teavitamiskohustuse rikkumist peetakse vajalikuks sanktsioneerida – kas teabelehe ja lepinguprojekti mitteesitamist (VÕS § 403¹ lg 1, 2 ja 6 (ja § 403³)) või selgituste mitteandmist (VÕS § 403⁵, KAVS § 53¹) või mõlemat. Esimese puhul oleks rikkumise tehioolud selgelt määratavad (kas nõuetekohane teabeleht anti või ei antud), teisel juhul osutub rikkumise tehioolude määramine aga praktiliselt võimatuks, sest kuidas hinnata selgituste piisavust.

Kui teavitamiskohustuse rikkumine siduda trahvisanktsiooniga, siis tuleb selgelt sätestada, mis sättest tuleneva teavitamiskohustuse rikkumine on sanktsioneeritud. Seda ei saa üldise viitega lahendada.

Pank 2: Pooldame ettepanekut, et tarbija lepingueelne teavitamine võiks olla lühike ja tavatarbijale arusaadava keelekasutusega. Tarbijatele üha meelevärssemaks muutuvaks kauplemiskohaks on kaugkanalid, mida järeldatakse ka tarbijakrediidi direktiivi (CCD) revisjoni järeldustes, mistõttu on peamiseks infoallikaks teabeleht. Info üleküllust tuleks vältida, kuid teabelehega tutvumine ja pakkumiste võrdlemine on otseses seoses tarbija finantskirjaoskusega.

Ei poolda võlanõustamise teenuste olemasolu teadvustamise kohustuse ülekandmist krediidiandjatele, kuna üldise viite olemasolu teabelehel ei lahendaks probleemi. Võlgnikule on vajalik info tema asukohas tegutseva võlanõustaja kohta võlgnevusse sattumise ajahetkel ja seda probleemi ei lahenda üldinfo teabelehel või krediidiandja kodulehel.

Isikutuvastus

Pank 1: Isikusamasuse tuvastamisega krediidiandjatel probleeme ei esine. Lisaks isikutuvastuse probleemidele näitab uuring, et probleeme on ka piiratud teovõime ja sõltuvuste kontrollimisega. Krediidiandjatel oleks suur abi lihtsast ligipääsust andmetele, milles kajastuvad teovõime piirangud.

Pank 2: Oleme eelnevalt välja toonud, et laenu väljastamise kiirus ei võta krediidiandjalt ära kohustust hinnata tarbija krediitvõimelisust, tuvastada tema isikusamasust ning anda laenu vastutustundlikult.

Näidetena toodud pettuse juhtumid on seotud mh sellega, et petturite kasutuses on ka PIN koodid. Ehk pettuse sooritamiseks on petvale isikule antud selleks võimalus, kuna tema valdusesse on läinud ka PIN koodid ning nn kannataja ei ole täitnud omapoolset kohustust hoida PIN koodi kaitstuna. Samuti on praktikas olukordi, kus nn kannataja on olnud tegelikult kaasosaline ning hiljem teinud end kannatanuks.

Eesti Vabariigis on digitaalne allkirjastamine kõigis valdkondades võrdsustatud allkirjaga ning oluline on harida inimesi oma digiallkirjaõiguse edasi andmise riskidest. Näeme, et selliste pettuste vähendamine on võimalik läbi tarbija harimise, mitte luua olukord, kus krediitilepingu sõlmimisel ei ole enam piisav kliendi digitaalne allkiri. Samuti täiendavate nõuete seadmine isikusamasuse tuvastamisel teeks krediidi mh kättesaamatuks nendele klientidele, kellel puuduvad nõuetekohased digitaalsed seadmed või nende kasutamise oskus.

Seda, et isikule on määratud eestkoste ei ole krediidasutusel võimalik ise kontrollida ja juhul, kui eestkostja on ametlikes teadaannetes vastavasisulise info avalikustanud või eraldiseisvalt krediidiandjat teavitanud.

Pank 3: Kuna konkreetne ettepanek puudub, siis on raske seda hetkel kommenteerida. Digitaalne isiku tuvastamine on ka riigi tasandil seotud samade riskidega. Isiku digitaalseks tuvastamiseks vajalikke kasutajatunnuste hooletu hoidmine ei saa olla riigi, krediidasutuste vmt risk.

Tarbija krediidivõimelisuse kontroll, vastutustundliku laenamise põhimõte

Pank 1: Toetame soovitusi, et ka ühisrahastuse teel laenu andmisel tuleb järgida vastutustundliku laenuandmise reegleid. Toetame n-ö positiivse krediidiregistri loomise ideed.

Trahvisumma 400 000 iga üksiku rikkumise juhtumi kohta näib liig suur. Kas tänane määr pole olnud siis tõhus?

Ei toeta soovitusi kehtestada reeglistik, et elamukinnisvaraga tagatud laenude puhul kaotab krediidiandja vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise korral pärast tagatise realiseerimist alles jääva n-ö jääkvõlanõude. Vastutustundliku laenamise tagajärjeks ei ole alati tagatise realiseerimine.

Siin soovitusel tahetakse esiteks sama tagajärjega siduda kolm erinevat olukorda: 1) olukord, kus krediidiandja on rikkunud vastutustundliku laenamise põhimõtteid laenu andmisel, 2) tagatisvara vale hinnangu andmine ja 3) tagatisvara väärtuse vähenemise risk.

Tagatisvara väärtuse vähenemine ei saa mingil juhul viia jääkvõlanõude „sundkorras mahakirjutamiseni“. See tooks kaasa vaid selle, et hakatakse nõudma suuremaid tagatiseid. Jääkvõla „mahakirjutamine“ saab olla vaid vastava spetsiifilise krediiditoote olemuslikuks tunnuseks ning iga krediidiandja vaba valik, kas ta sellist toodet pakub või mitte.

Reeglina ei tegele tagatisvara hindamisega krediidiandjad ise, vaid selleks kasutatakse vastava ala eksperte. Viimaste eksimusi ei saa panna krediidiandjate õlule.

Leiame, et täna kehtiv tsiviilõigusnormistik ja seda toetav kohtupraktika on piisav lahendamaks neid olukordi, kus vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumisega on laenusaaajale või tagatise andjale kahju tekitatud. Tänapäevased õigusnormid näevad ette tasaarvestuse võimaluse krediidiandja nõuetega. Siin soovitusel toodud ettepanekutega ei ole õige lahendada probleemi, et klient ei taipa, oska või ei saa rahalise kitsikuse tõttu kohtusse pöörduda.

Pank 2: Oleme nõus, et reguleeritaks täiendavalt tarbija vastutus ebaõigete andmete esitamisel.

Jääkvõlanõude kaotamine - käesolevaga selgitame, et eluasemelaenuandja on juba täna väga täpselt reguleeritud sh konkreetsed juhised tagatisvara hindamise osas. Samuti on eluasemelaenu klientide maksekäitumine hea. Täiendavate nõuete seadmine ning nõ jääkvõlanõudest

tarbija vabastamine seab pigem ohtu kogu eluasemeturu. Klientidelt eeldatakse suuremaid omafinantseeringuid, mis omakorda loob olukorra, et kliendid ei saa soetada soovitud eluaset. See toob kaasa olukorra, kus Riik peab hakkama otsima täiendavaid võimalusi, et toetada inimestel oma kodude soetamist. (Läti näide)

Samuti jääb antud ettepaneku osas küsimus, et kui laialt defineeritakse vastutustundlikku laenamist (täna ei ole üheselt defineeritud ja üheselt tõlgendatav).

Pank 3: Pooldame ühetaoliste nõuete laiendamist kõikidele tarbijakrediiti pakkuvatele isikutele ja tõhusat järelevalvet nende tegevuse üle. Kõrgemad trahvimäärad juba kehtivad krediidiandjate ja kredidivahendajate suhtes, trahvide mõjuala laienemine teiste sisuliselt tarbijakrediiti pakkuvate isikute suhtes eeldab seadusemuudatust ehk suurenenud trahvide mõju nende tegevusele on käesoleval hetkel olematu.

Jääkvõlanõudest ilmajäämine vastutustundliku laenamise nõude rikkumisel on negatiivse mõjuga soovitus. Seda mitmel põhjusel. Rikkumist on mitmel viisil sanktsioneeritud, kuid vaadates kohtupraktikat, puudutab suurem osa lahenditest aega enne hüpoteekkrediidi direktiivi ülevõtmist, seega ei ole direktiivi mõju vastutustundliku laenamise põhimõtte rakendamisele veel analüüsitud. Samuti puudub statistika vastutustundliku laenamise nõude rikkumiste ja sellega kaasnenud väärteomenetluste kohta. Puudub analüüs, et karistusõiguslik meede ei ole tõhus. Lisaks trahvile on krediidiandjale tagajärjeks ka seadusjärgne intress (hetkel 0%). See annab tarbijatele suuna viidata makseraskuste korral vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumisele, kusjuures tõendamiskoormus tarbijal puudub. Selle tagajärjel kasvab kohtute koormus vastutustundlikule laenamisele tuginevate vaidluste osas. Käesoleval ajal jääb vara väärtuse languse risk tarbijale teatud mõõndustega (AÕS § 335 lg.3), selle riski ülekandmine krediidiandjale mõjub turule negatiivselt - viivislaenude portfelli kasvab (provisjonid, default), mis toob omakorda rohkem kapitali sidumist ja intressitõusu nn. headele laenajatele. Kuna tagatisvara väärtuse hindamisele kehtivad juba 2016. aastast ranged nõuded, siis kinnisvara nn. vale hindamise risk peaks langema sellisel juhul eksperthinnangu koostajale? Ekspertide tegevust ei ole krediidiandjal võimalik mõjutada, seega antud soovitusel puudub põhjuslik seos teo ja tagajärje vahel.

Ümberkujundamise menetluses saab samuti neid riske muul moel maandada, FIMS võimaldab vabaneda võlast kiiremini (sisuliselt 3a ja mõnikord enne, kui pankrot lõpeb).

Tarbijakrediidilepingust ennetähtaegse vabanemise võimalused tarbija jaoks

Pank 1: *Võrdsete osamaksetega tagastamine* - seda ettepanekut saaks toetada vaid siis, kui lepingu tühistamine on tingitud krediidiandjapoolsest rikkumisest. Muu olukorra korral aga mitte, sest miks krediidilepingu tühistamise tagajärjed peaks erinema tagajärgedest, mis kaasnevad teist liiki lepingute tühistamise korral?

Kui KKM ei ole tarbijale avaldatud või on näidatud tegelikust madalamana, siis VÕS § 408 lg 4, 5 ja 9 toodud tagajärg on meie hinnangul piisav kaitsmaks tarbija huve. Probleem, et tarbijatel on väike teadlikkus oma õigustest ja haldusasutustel on väike võimekus mõista keerulisi reegleid, ei ole lahendatav keeldude ja käskude lisamisega.

Majandustegevuses ühesuguste nõuete kehtestamine: toetame ettepanekut. Uuringust tuleb välja, et inimeselt-inimesele laenamine on kasvutrendis ja sellest on kujunemas selge ärimudel. Kahtlustada võib, et kõik sellised äriinimesed ei järgi aga nõudeid, mis tarbijakrediidi

andmisele kohalduvad. Ka sellised ärimudelid peavad alluma järelevalvele. Seda enam, et uuringu kohaselt kasutavad selliseid ärimudeleid kliendi, kes on juba hädas ja haavatavad. Saab öelda, et nõutava tegevusloata laenamisega peaks kaasnema samad tagajärjed, mis p 13 ettepaneku korral.

Liigkasuvõtmise kriminaliseerimine - Ei toeta kriminaalvastutust. See viiks olukorrani, kus võlgade refinantseerimise lepingud või muid võlgade ümberkujundamise struktuure ei julgeks enam vormistada. Meie hinnangul ei ole täna KKM ülempiiri ületamine ka liigkasuvõtmisena defineeritud. Ning KKM ülempiir ei ole küll piisav indikaator millega kriminaalvastutust seostada.

Pank 2: KKM'i piirmäär on kehtestatud seadusega ning krediidiandja peab seda järgima. KKM'i järgimiskohustust kontrollib FI krediidiandja poolt esitatavate vastavate aruannete alusel.

Kui krediidiandja KKM'i ei avalda, siis on ta rikkunud juba VÕS'st tulenevaid tarbijakrediidilepingu sätteid. Kui laiendada lepingu tühisuse aluseid, siis võib tekkida olukord, kus krediidiandja pigem satub kliendi pahatahtliku käitumise alla, kui klient hakkab nõudma KKM'i arvutamise õigsuse tõendamist vms.

Samuti võivad KKM'i mõjutada nt ümardamise reeglid, muudatused laenulepingu põhitingimustes, inimlikud eksimused, tehnilised vead. Kui nähakse siiski ette, et KKM'i madalam kuvamine toob kaasa lepingu tühisuse, siis on ettepanek, et sätestataks eksimuse ulatus.

Samuti võib tekkida olukord, kus krediidiandja lepingu tühisuse mittetagamiseks hakkab KKM'i igaks juhuks ümardama ülesse poole.

Pank 3: Üldjoontes pooldame selles peatükis tehtud ettepanekuid tarbijakrediidi sätete ühetaolise kohaldamise osas kõikidele tarbijakrediidi pakkujatele. Juhime tähelepanu, et kehtiv regulatsioon ehk krediidi kulukuse (KKM) ebaõigena avaldamise tagajärjed ja tühisuse tagajärjed intressile on meie hinnangul piisavad. Puudub analüüs, et kehtiv regulatsioon ei ole mõjus. Samuti juhime tähelepanu, et krediidi kulukuse määra arvutus on sõltuvuses selle arvutamise hetkest ja tarbija valitud maksepäevast ehk andes tarbijale aja lepingueelse infoga ja lepinguga tutvumiseks, võib KKM ajas muutuda. KKM avaldamata jätmine on kehtivas regulatsioonis tühisuse aluseks, seega ei vaja KKM puudumine täiendavat reguleerimist.

Tarbijakrediidilepingust tulenevad rahalised nõuded tarbija makseviivituse või muude rikkumiste puhul

Pank 1: Ei toeta soovitusi diferentseerida viivisemäära sõltuvalt lepinguliigist. Miks peaks tarbijakrediidisuhtes olema võlausaldajal võimalik nõuda viivist väiksemas määras võrreldes teistsuguste lepingutega, nt müügilepinguga, rendisuhetes vms. Pigem tuleks seadusjärgset viivisemäära tõsta, sest tänane seadusjärgne määr ei motiveeri võlgnikke kohustuse täitmisele.

Ei toeta soovitusi viivise arvestusaja hilisemaks toomist. Selline meede signaleerib võlgnikule, et võlas olla on okei. Selline meede ei aita kuidagi kaasa finantsdistsipliinile, seda enam, et ettepaneku kohaselt saakski olla pidevalt ühe kuu maksega võlas. See on olemuslikult vastuolus *pacta sunt servanda* põhimõttega.

Ei toeta soovitud piirata sissenõudmiskulude piiramist, sest võlausaldajale, sh krediidiandjale võlgnevusega kaasnevad reaalsed ja vajalikud kulud peaks olema alati sissenõutavad piiranguteta.

viivisemäära alandamine - ei toeta soovitud. Miks peaks tarbijakrediidisuhtes olema võlausaldajal võimalik nõuda viivist väiksemas määras võrreldes teistsuguste lepingutega, nt müügilepinguga, rendisuhted vms. Pigem tuleks seadusjärgset viivisemäära tõsta, sest tänane seadusjärgne määr ei motiveeri võlgnikke kohustuse täitmisele.

Keelata võiks hoopis võimaluse arvutada intressi kogu lepinguperioodi vältel lepinguliselt laenusummalt ning kohustada arvutama seda tagasi maksmata laenujäägilt.

Viivise arvestamise algusaja toomine hilisemaks: Ei toeta soovitud. Selline meede signaleerib võlgnikule, et võlas olla on okei. Selline meede ei aita kuidagi kaasa finantsdistiipliinile. See on olemuslikult vastuolus *pacta sunt servanda* põhimõttega.

Miks peaks tarbijakrediidisuhtes olema võlausaldajal võimalik nõuda viivist väiksemas määras võrreldes teistsuguste lepingutega, nt müügilepinguga, rendisuhted vms.

Pigem tuleks seadusjärgset viivisemäära tõsta, sest tänane seadusjärgne määr ei motiveeri võlgnikke kohustuse täitmisele.

Laenudel, millel on intress suurem kui seadusjärgne viivis ei tekigi võlgnikul sisuliselt mingit täiendavat maksekohustust, kuna nendel juhtudel saab viivist nõuda kokkulepitud intressi määras. Selliste laenude puhul oleks vaja tegelikult sätestada õigus nõuda viivist määras lepingujärgne intress + seadusjärgne viivis.

Viivisenõuete kapitaliseerimine - Et see meede rakenduks eesmärgipäraselt, on krediidiandjal vajalik teada 1) kas laenuaotlejal on teisi krediitkohustusi, sh teiste krediidiandjate juures ja 2) kas nende osas on võlgnevusi. Positiivse krediidiregistri küsimus. Vaid seda infot omades on võimalik vältida viivisenõuete intressitavaks kapitaliseerimist.

Pankade jaoks tooks selline meede eelkõige kaasa probleemi arvelduslaenukoostes, kus pank ei saa kontrollida kas klient kasutab limiiti võlgnevuste tasumiseks või mitte. Nt täna oleme juba sunnitud selsamal põhjusel arvelduslaenu korral viivisearvestust mitte pidama.

Tekiks ka probleeme nõu ühe ja sama võlausaldaja poolt nõuete kapitaliseerimisel, kui oleks keelatud selline intressitamine ka erinevate võlausaldajate korral, näiteks võla refinantseerimine ühest pangast teise, siis miks peaks üldse uus võlausaldaja olema nõud andma kliendile osaliselt intressivaba raha, et ta saaks oma võla teisele pangale tasuda? Sellisel juhul selliseid tehinguid ei tehta üldse ja see omakorda ahendab võlgniku võimalusi oma kohustusi refinantseerida.

Sissenõudmiskulude piirang - Ei toeta soovitud, sest võlausaldajale, sh krediidiandjale võlgnevusega kaasnevad reaalsed ja vajalikud kulud peaks olema alati sissenõutavad piiranguteta.

Kui võlgnevuse sissenõudmisega kaasnevad võlausaldajale täiendavad kulud, mida sisse nõuda ei saa, siis üldpildis maksavad selle kinni ikkagi need kliendid kes oma kohustusi täidavad ja seda suurema intressi näol. Ega siis laenuandja seetõttu ei hakka väiksema tootlusega leppima. Samas teeb see ka võlgniku olukorra soodsamaks ja soodustab hoopis võlgu olemist, mis on hoopis vastupidine tulemus soovitud.

Pank 2: viivise arvestamise algusaja toomine hilisemaks - selliste muudatuste puhul tuleb kaaluda, et millise mõju toob see krediidasutuse laenuportfellile – nt provisjonikulud, mis mõjutavad laenude hinda. Kui tarbijale ei kaasne kuuajase makseviivitusega mitte mingisuguseid lisakulusid, siis võivad Tarbijad hakata makseid kuu võrra edasi lükkama.

Pank 3: ei poolda viivisemäära diferentseerimist. Meede ei ole asjakohane, probleemi saab ka teisiti lahendada. Nõuete paljususe korral tekiks väga keerukas arvutus, kui määr on seotud muutuvsuurusega, siis tekitaks see tarbijas pigem segadust. Peamine mõju võib olla maksekäitumise halvenemine ja finantsstabiilsuse langemine, mis omakorda tooks kaasa üldise intressitõusu. Pigem lahendame sotsiaalset küsimust ja küsimust õigusabi kättesaadavuse ning finantskirjaoskuse osas, et tarbija saaks vaidlustada valedel alustel arvutatud kõrvalnõudeid (sh viivist). Sellise meetme rakendamisel tuleks teha põhjalikum kohtulahendite analüüs, mille järelduste pinnalt saaks väita, et hetkel kehtiv regulatsioon vajab muutmist. Muudatuse rakendamisel tuleb seletuskirjas arvesse võtta ka mõju krediidiandjate tulule.

Viivise arvestamise algusaja hilisemaks toomine toob kaasa maksekäitumise olulise halvenemise. Mida edasilükkamine aitab ära hoida ja milline arvestus toimuks arvestamise algusajani? Kõrvalnõuete puhul oleks see mingil moel mõeldav, kuid viivise regulatsioonis ei ole see mõistlik. Viivise mõte ongi võlgniku motiveerimine nõude tasumiseks ja see on võlgniku huvides just ajavahemikus võlgnevuse tekkest kuni ülesütlemiseni. Viivisenõuete kapitaliseerimise keelamine ja sissenõudmiskulude piirangud – kehtiv regulatsioon juba tagab seda. Kuidas saavad krediidiandjad katta nt kohtu- ja täitemenetluse kulud? Kättetoimetamise kulud on näiteks kohtutäituri teenust kasutades päris kõrged, kuna krediidiandjad ei saa kasutada sarnaselt kohtutele tasuta kättetoimetamise kanaleid nagu Ametlikud Teadaanded. Sissenõudmiskulude nõudmise välistamine paneb krediidiandjad teiste turuosalistega väga ebavõrdsesse seisu ja tehtud kulutused langevad pigem teistele tarbijatele üldise teenuse hinnatõusu kaudu.

Täitemenetluses ei rakendata VÕS-e nõuete rahuldamise sätteid, kuna kohtutäitur edastab sissenõudjale saadud tulemist jaotamiskavas märgitud summa, mille arvelt krediidiandja rahuldab enda nõudeid kohtutäituri vahendusega VÕS-e sätteid järgides.

Kogumina võivad eeltoodud soovitusel koosmõjus vastutustundliku laenamise nõude rikkumise riskiga mõjutada negatiivselt krediidiandjate soovi pakkuda restruktureerimislahendusi. Kõrvalnõuete peatamiseks on teisi alternatiivseid menetlusi. Kui laenusumma kasutamise eest saadavat tasu (intressi) alternatiivsete menetluste käigus loota ei ole ja laenatud summa sissenõudmiseks tehtavad kulutused jäävad krediidiandja kanda, siis tagajärjeks on restruktureerimislahenduste pakkumise motivatsiooni langus või alternatiivina laenutoodete üldine kallinemine.

Tarbijakrediidilepingust taganemise ja selle erakorralise ülesütlemise piirangud ja nõuded krediidiandjale

Pank 1: Ei toeta soovitusel. Tarbijakrediidi osas lävend täna juba kehtib – 3 võlas makset. Kuigi protsentuaalses summas lävend näib ahvatlev, ei kaitse see tarbija huve paremini. Näiteks lävendina protsent algsest summast meie hinnangul ei tööta, sest kui toimuvad summa suurendamised, siis kuidas ja millelt seda arvutada – algsummalt, jäägil, uult laenusummalt. Samuti kuidas töötaks protsendiline lävend laenude korral, millele ei ole graafikut ja kus klient maksab laenuperioodil ainult intressi.

Pigem toovad kõik need lävendid, sh täna kehtiv kaasa selle, et kliendid oskavad vägagi hästi seda (pahatahtlikult) oma kasuks ära kasutada ja võtta võlausaldajalt lepingu ülesütlemise võimalus.

Problemaatiline on hinnata, mis juhul on tegemist läbirääkimiste võimaluse andmata jätmise juhtumiga – kui ülesütlemise kirjas seda võimalust pakutakse, aga tegelikkuses võlausaldaja vastu ei tule, kas siis on antud võimalus, kui see lihtsalt kirjas mainitud on või peab võlausaldaja kindlasti mingi järeleandmise tegema.

Samuti on väga problemaatiline anda võimalus ülesütlemine tagasi pöörata – peale ülesütlemist võivad järgneda juba muud toimingud, näiteks kohtusse pöördumine, millega kaasnevad kulud ja tekib küsimus, kes need siis kandma peaks, kui ülesütlemine nn ära kaob.

Pank 2: *läbirääkimisvõimaluse pakkumine* - siinkohal peab täpselt sätestama, et millisel kujul ja millal peab krediidiandja andma võimaluse läbirääkimisteks. Praktikast on olukordi, kus krediidiandja ei saa kordagi kontakti laenusaaajaga, et alustada läbirääkimisi võlgnevuse tasumiseks. Valdavalt kutsutakse tarbijat üles läbirääkimistele igas maksetega hilinemise teatises. Näeksime, et sellisel juhul tuleks sätestada tarbija kohustus krediidiandjaga koostööd teha ning leida lahendusi makseraskustest välja tulemiseks.

Ülesütlemise tagasipööramine - sellise sätte rakendamisel tuleb hinnata olukordi, kus ennetähtaegselt võlgnevuse tõttu ülesöeldud laen on edasi müüdud inkassofirmale. Kas sellist laenu peab samuti olema võimalik tagasi pöörata? Juhul kui inkassofirmale loovutatud võlgnevust, millest vabalt valitud summa on vahepeal tagasi makstud, peab saama tagasi loovutada ja lepingu ülesütlemine tagasi pöörata, siis see vajab mh märkimisväärseid tehnilisi arendusi.

Pank 3: Summalise piirangu kehtestamine tooks kaasa teatud finantseerimistoodete ülesütlemise võimatuse, näiteks krediitkaardid jmt. Protsentuaalne piirang võib mõjutada eluasemega seotud toodete ülesütlemise võimalikkust. Võlgnike motivatsioon väikest võlga tasuda puuduks. Kui nende meetmete kõrvale kehtestatakse AKI poolt ka võlas olevate nõuete summalist piiri, siis maksekäitumine halveneb oluliselt, kuna krediidiandjatel puuduks võimalus väiksemaid võlgnevusi tuvastada. Antud juhul peaks vaatama statistikat võlgade ümberkujundamise menetlustes, kust selguks ümberkujundamisel olevate võlgade struktuur. Kui enamasti on tegemist väiksemate võlgadega, siis sellise ülesütlemise piirangu kehtestamine tooks kaasa pigem ülelaenamise teatud segmendis. Pakutava meetmega püütakse parandada finantskirjaoskamatuses seotud probleeme, kuid tagajärjeks võib olla hoopis hõlpsam laenamine ning viivisvõlgnevuste kasv krediidiandjate portfellis.

Läbirääkimisvõimaluse puudumine on subjektiivne kriteerium, mida võlgnik võib tõlgendada selliselt, et temale meelepärasel tingimustel lahenduse mittepakumine ongi läbirääkimisvõimaluse puudumine. Krediidiandjad edastavad võlateateid ja hoiatusi, pakkudes läbirääkimisi VÕS-e § 416 lõigete 1 ja 2 nõudeid järgides. VÕS-e 421 kohaselt toob tarbijakrediidi jao sätete eiramine kaasa kokkuleppe tühisuse, seega jääb arusaamatuks, millist probleemi püütakse soovitusel lahendada.

Lepingu ülesütlemise nn tagasipööramise reguleerimine seaduses on väga keeruline – tagasipööramise alused, tagajärgede kirjeldus, nõuete arvestuse alused tagasipööramise korral jmt tekitavad praktikas pigem probleeme. Kui krediidiandja soovib naasta lepingu täitmise juurde, siis ka praegu on see võimalik poolte kokkuleppe alusel. Erakorralise ülesütlemise protsess on niigi õiguslikult ja tehniliselt keerukas, nt ka AML põhjustel ülesütlemise korral. Ülereguleerimine tooks siin pigem kaasa kohtuvaidluste arvu tõusu.

Tarbijakrediidilepingu refinantseerimine, võlatunnistus ja kompromiss

Pank 1: See viiks olukorrani, kus võlgade refinantseerimise lepingud või muid võlgade ümberkujundamise struktuure ei julgeks enam vormistada. Võimalus pakkuda ainuüksi maksetähtaja pikendamist ei pruugi olla universaalne meede.

Märgime siinjuures, et pankade jaoks on täna juba problemaatiline see, et arvelduslaenutoote suhtes ei saa kontrollida kas klient kasutab limiiti võlgnevuste tasumiseks või mitte. Nt täna oleme juba sunnitud selsamal põhjusel arvelduslaenu korral viivisearvestust mitte pidama.

Pank 2: *võla kapitaliseerimisel on keelatud arvestada viivisvõlgnevuselt intressi* - nimetatud piirangu kohaldamisel analüüsida, et kas ja kuidas on võimalik toodud nõuet täita, kui laenusaaja refinantseerib oma kohustused teise krediidiandja poolt väljastatud laenu arvelt (teine krediidiandja ei ole teadlik, et millest tarbija eeldamine kohustus koosneb).

Ümberstruktureerimisel vastutustundliku laenamise põhimõtte rikkumise tagajärjeks on lepingu tühisus ja kehtima võiks jääda üksnes maksetähtaja pikendamine - vajalik väga selgelt sätestada selline regulatsioon, et vastutustundliku laenamise sätted „ei takistaks“ raskustesse sattunud tarbija jaoks lahenduste leidmist. Kahtlemata on vajalik maksevõime hindamine, kuid nõ takistuseks võib mõnel juhul saada maksimaalne laenusumma, laenu periood või KKM piirmäär vms. Kui laenu ümberstruktureerimine on piiratud, siis tekib olukord, kus krediidiandjal ei ole võimalik tarbija soovidele enam vastu tulla ja ta on sunnitud lepingust tuleneva võlgnevuse sisse nõudma (mh tagatise realiseerima).

Pank 3: Vt ka kommentaare restruktureerimise kohta. Võlatunnistuse tühisus alternatiivina ei ole arusaadav. Siin puudub raamistik, kuidas saaks vastutustundliku laenamise põhimõtet üldse rakendada. Me saaks pakkuda lepingu muudatust alles siis, kui võlgnikul on reaalne sissetulek, mille arvelt võlg tasuda. Kuna üldjuhul leitakse töö kuni 6 kuu piires eeldusel, et tööjõuturg on hea tervise juures, saabuks ülesütlemise aeg enne, kui me saame maksepuhkust vmt meedet pakkuda. Vastutustundliku laenamise nõudeid tuleb rakendada ka igasugusel lepingu muutmisel, millega kaasneb maksetähtaja tasuline edasilükkamine või täiendavate tasude maksmine VÕS-e § 403 lõike 2¹ järgi. Seega eeldatakse, et selline lepingu muudatus on tasuta, mis justkui annaks võimaluse vastutustundliku laenamise sätete kohaldamata jätmiseks? Teisest küljest on sellise kliendi riskitase senisest kõrgem ja sellega kaasnevad muud tagajärjed.

Tarbijakrediidilepingu tagamisest (käendus, pant) tekkivad õigussuhted

Pank 1: Kui sissenõudmine pannakse sõltuma teate kättesaamisest, siis ei toeta teavitamise soovitus. Kuna kirjade kättetoimetamine on tihti ka problemaatiline (lihtsalt keeldutakse vastu võtmast) võib olukorras, kus kirju tuleb saata erinevatele isikutele tekkida ebaselgus, kas leping on kehtiv või mitte, samuti võib tekkida ebaselgus ka võlgnikel, käendajatel, tagatise andjatel, kui nad ei tea, kas teised osapooled on kirja kätte saanud jms. Seega peaks ülesütlemise tähenduses jääma määravaks teate kättetoimetamine ainult laenusaajale endale.

Ei toeta soovitus piirata n-ö globaalsete tagatiskokkulepete kasutamist. Õiguskäibesse tulnud fraas globaalne tagatiskokkulepe pole oma sisult defineeritud õigusmõiste, see on Riigikohtu antud teatud olukorra kirjeldus. Soovitus osas jääb seega ebaselgeks, mida täpsemalt soovitatakse keelustada. Uuringust ei selgu, millist tegelikku probleemi vastava keeluga lahendada soovitakse ja kas selliseid

tagatiskokkuleppeid, mis ei määratle tagatavaid tulevikus tekkivaid nõudeid piisavalt või millega on tagatud kõikvõimalikud hüpoteegipidaja nõuded, jätkuvalt tegelikult ka sõlmitakse.

Kehtiva õiguse järgi peab hüpoteegi tagatiskokkulepe olema sõlmitud notariaalses vormis. Notari roll on tõestada tasakaalus leping ja selgita osapooltele lepingust tulenevaid riske. Kui notar täidab oma ametiülesannet hoolsalt, siis julgeks väita, et ebapiisavalt määratletud sõnastusega tagatiskokkuleppeid ei õnnestu üldse sõlmida. Juhul kui neid on sõlmitud, on tagatise andjal võimalus juba täna tugineda läbi heade kommete vastasuse sellise kokkuleppe tühisusele – esitada sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi. Seega, tegelikult leidub Riigikohtu osutatud murekohtade lahendus selles, kui selgelt sõnastatakse tagatiskokkuleppeid ja selgitatakse pandist tulenevat riski pantijale.

Täna kehtivate pandiõiguse üldsätete kohaselt on pandiga võimalik tagada tulevikus tekkivat nõuet, ka tingimuslikku nõuet, ka kõrvalnõudeid on võimalik tagada. Pole piiritletud, millist liiki lepingut võib ja millist ei või tagada. Keelates vastavad tagamisvõimalused tarbijatega, muutub seni kehtinud pandisüsteemi olemuslikult – sisuliselt muutuks kõik pandid aktsessorseteks ja hakkaks sõltuma, sellest kas nõue (loe: tagatud leping) on veel kehtiv või enam mitte.

Sellise piirangu rakendumisel tuleks kehtestada tagatiskokkuleppe sõlmimisele lihtkirjalik vorminõue. Seejuures ei soovi me aga seda, et krediidiandja peaks hakkama kandma seda rolli ja ülesandeid mida täna kannab tagatiskokkulepet tõestav notar – selgitab, osutab riskidele. Kui need ülesanded panna krediidiandja õlule, siis peab krediidiandja hakkama koguma tõendusmaterjali, et on kõik need ülesanded täitnud, sest vastasel korral riskib krediidiandja vastutustundetu laenuandmisega. Me ei soovi selliseid seoseid. See kõik tõstab kokkuvõttes vaid krediidi hinda.

Kompromisslahendus sellele, et pandipidajad ei kasutaks pahatahtlikult pante kõiksugu nõuete sissenõudmisel oleks ehk see, kui krediidlepingus oleks võimalik viidata sellele tagatiseks antud pandile nii, et viitenorm ei osutuks tühiseks notariaalse vorminõude rikkumise tõttu, vaid kliendil ja krediidiandjal oleks võimalik viitenormiga osutada nendele pandiõigustele, millega ühte või teist krediidlepingut seostada soovitakse.

Võib kaasa tuua olukorra, kus tagatise andja peab iga kord minema tehingut notariaalselt tõestama, kui tahab uut laenu saada/tagada, mis toob kaasa vaid täiendavaid kulusid talle.

Ei nõustu VÕS § 88 lg 2 kehtetuks tunnistamisega. See omaks vaid efekti nn pahatahtlike võlgnike korral, kes saaksid võimaluse ära tasuda esmalt tagatud kohustuse ja seejärel oma vara kõrvaldada, et teha tagamata kohustuste sissenõudmine võlausaldajatele raskemaks. Kui vara kõrvaldamise soovi ei ole, siis ei annaks tagatud kohustuse täitmine esmajärjekorras suurt efekti võlgnikule, kuna tagamata kohustusi saaks võlausaldaja ikka rahuldada sama vara arvel, võlausaldajal kaoks vaid eesõigus.

Pank 2: *globaalsete tagatiskokkulepete keeld* - praktikas tarbijatega täna juba globaalseid tagatiskokkuleppeid väga ei sõlmita. Samas on tarbijatele selline valikuvõimalus jätud (kui on teda, et kohe soovitakse uusi laene võtta jne), et vähenda tarbija jaoks võimalikke tehingukulusid.

Tagatiskokkuleppe notariaalselt tõestatud vormist loobumist - vajab täiendavat hindamist kogu tagatiste seadmise süsteemile.

Pank 3: Pooldame ettepanekut kehtestada kohustuslik kolmandast isikust tagatiseandjate teavitamine, kuid selle vormi osas juhime tähelepanu sellele, et see regulatsioon ei saaks olla sarnane võlgnikule ülesütlemise teate kättetoimetamisega. Põhjuseid on siin mitmeid – näiteks, tagatiseks

oleva kinnisasja omanik või võib muutuda krediidiandja tahtest sõltumata ja krediidiandjal ei pruugi olla tagatise omaniku isikuandmeid. Sellisel juhul saaks tugineda vaid avalikes registrites (kinnistusraamat, rahvastiku- või äriregister) olevatele andmetele. Kättetoimetamise nõude kehtestamisel veniks võlamenetluse ja ülesütlemise protsess väga pikaks ja annaks võimaluse pahatahtluse korral võla sissenõudmist (sh täite- ja kohtumenetluses) takistada.

Nn globaalsete kokkulepete keeld – üldiselt ei ole selle vastu, kuid teatud juhtudel võib see kaasa tuua negatiivseid tagajärgi tarbijatele. Näiteks, kui varasem kokkulepe lubas tagada lepingut X ja selle lisasid, millega ei anta täiendavat laenu, siis teatud olukorras on lisasumma andmine makseraskuste korral vajalik. Samal ajal pole siis laenusaaajal vahendeid, et tagamiskokkulepet muuta.

Tagatiskokkulepete puhul notariaalsest vormist loobumine – ei poolda seetõttu, et notari poolt pakutav selgitamiskohustus ja tehingu osapoole teovõime ning tegeliku tahte väljaselgitamine on erialast ettevalmistust nõudvad oskused, mida ei saa üle kanda vastava kompetentsita isikutele. Selline muudatus ei taga tarbijate huvide kaitset ega võimalust saada selgitusi sõltumatu ameti kandja poolt.

Tarbijakrediidist ja tagatisest tulenevate nõuete aegumine

Pank 1: Ei mõista mismoodi see soovitus parandab tarbija positsiooni. Kas siin on mõeldud nõuetena krediidiandja nõudeid kliendi vastu või tarbija nõudeid krediidiandjate vastu? Kui kliendi nõudeid krediidiandja vastu, siis ei toeta soovitus.

Inkassoteenus

Pank 1: Nõustume, et inkassoteenuse turg vajab täpsemaid tegutsemisraame ja järelevalvet.

Pank 2: Pooldame inkassoturu reguleerimist, kuid soovime regulatsiooni kehtestamisel kaasa rääkida.

Krediidiandja ja tarbija nõuete kohtuväline ja kohtulik maksmapanek, täitemenetlus ja maksejõuetusmenetlused

Pank 1: *Lepitusmenetlusest* - pigem võiks laiendada tarbijavaidluskomisjoni pädevust ja õigusi.

Tagaseljaotsustest - meie näeme antud küsimust hoopis teise nurga alt - tagaseljaotsus ei tohiks tuua kaasa seda, et isik kes kohtus kohal on, peab hakkama „võistleva“ kohtunikuga, s.t ta peab ikkagi esitama kõik vajamineva kohtunikule, et kohtunik saaks teha tagaseljaotsuse isiku suhtes, kes ei ole kohtusse kohale ilmunud. Tsiviilkohtumenetluses peaks kehtima jääma ikka poolte võistlevuse printsiip – pool kes ei suvatse ilmuda kohale, ei saa võita.

Soovitus muudab oluliselt tagaseljaotsuse mõtet, mille kohaselt loetakse asjaolud omaks võetuks. Samuti teeb see sissenõudmise raskemaks, pikemaajalisemaks ja seega ka kallimaks, mis tuleb lõppkokkuvõttes võlgnikul kinni maksta. Paljudel juhtudel ei ole ka võlgnikul asjaolude kohta midagi vastu väielda, sest probleem on rohkem raha puudumises. Vaidlevad hea meelega need, kes on pigem pahatahtlikud võlgnikud ja neiu ei tohiks asju lihtsamaks/soodsamaks teha.

Alampalgast väiksemate sissetulekute arestimise keelust - see on niigi võimalik vaid erandjuhtudel ja peaks säilima, et ka miinimumpalka teenival pahatahtlikult võlgnikult midagigi kätte saada.

Selgemalt reguleerida füüsilise isiku tegevuse korraldamist ja sissetuleku teenimist pankrotimenetluse ajal. Sätestada selgelt, kuidas ja kui palju peab ta teenitust üle andma pankrotivarasse võlausaldajate nõuete rahuldamiseks, kohaldades eelduslikult täitemenetlusega sarnaseid reegleid - see on juba piisavalt reguleeritud. Pigem tuleks võlgnikke rohkem motiveerida sissetulekut teenima, näiteks andes kohtule rohkem kaalutlusruumi hilisemal võlgniku kohustusest vabastamise otsustamisel olenevalt sellest, kuidas võlgnik menetluse ajal käitunud on.

Lühendada füüsilisest isikust võlgniku kohustusest vabastamise tähtaegu. Lisaks kaaluda kuluka usaldusisiku rolli maksejõuetusmenetlustes ja pigem püüda raskustes inimesi abistada tasuta võlanõustamisteenuse kaudu - reeglina usaldusisikuid ei määratagi, kuna see on täiendav kulu ja kallis. Kohustustest vabastamise tähtaegade puhul tuleks anda kohtule rohkem kaalutlusruumi, et oma kohustusi korrektselt täitnud võlgnikke varem vabastada kohustustest, samas ei saa see tähtaeg jääda ka väga lühikeseks (on juba täna piisavalt lühike), kuna ka võlausaldaja vajavad kaitset. Samuti oleks vaja oluliselt parandada võlausaldajate kaitset pahatahtlike võlgnike vastu, kuna teatud võlgnike puhul ei aita ka võimalik tagajärg, et võlgadest ei vabastata isikut, kuna oskuslikult toimetades on võimalik piisavalt ära elada ka võlgadega.

Õiguspoliitiliste piirangute kaotamine kohustuste osas, millest ei saa vabastada või mida ei saa ümber kujundada. Lisaks pakkuda kohustustest vabastamise menetlust ka kõige vaesematele tarbijatele, kellel ei ole raha ka menetluskulude katteks - need piirangud on väga minimaalsed juba ja teatud juhtudel (näiteks õigusvastaselt tekitatud kahju puhul) oleks ka õigustatud, et võlgnik peaks neid täitma pikema aja jooksul (kuni aegumiseni) ja ei saaks nii lihtsalt nendest kohustustest vabaks. Kui kõikidest kohustustest on võimalik kergesti ja kiiresti vabaneda, väheneb ka isikute motivatsioon nendest kohustustest hoiduda ja seeläbi väheneb kannatanute kaitse.

Võlgade ümberkujundamise menetluses lihtsam kestvuslepingute ümberkujundamine – ette ei ole võimalik seda otsustada, kuna tagatise realiseerimise tulemus võib sõltuda suurel määral võlgniku käitumisest ja võlgnik poleks sel juhul motiveeritud enam tegutsema viisil, et tema nõue saaks võimalikult suures ulatuses rahuldatud, kuna jääkvõlast ta pääseb niikuinii.

Pank 2: *Teavitada tarbijaid tõhusalt vajadusest kohtu kirjadele reageerida ja selle tegemata jätmise negatiivsetest tagajärgedest - seoses ettepanekuga teavitada tarbijaid vajadusest kohtu kirjadele reageerida jääb selgusetuks kellele see ettepanek on suunatud ja kes täiendavaid teavitusi peaks edastama. Sellise kohustuse panemist võlausaldajale ei tundu kindlasti mõistlik. Võib eeldada, et enne kohtusse pöördumist on võlausaldaja ilmselt kõikvõimalikud suhtluskanalid ja teavitusviisid omaltpoolt ammendanud.*

Kohtul võiks olla võimalus vabastada võlgnik juba ette tagatise realiseerimisest järele jäävast jääkvõlast, mis motiveeriks ka võlausaldajat realiseerima tagatist maksimaalselt kasulikult - toodud ettepaneku põhjendus jääb võlausaldaja vaates selgusetuks, kuna võlausaldaja huvi on saada tagatise realiseerimisega siiski nõue täidetud. Samuti on täna juba väga täpselt reguleeritud kuidas toimub tagatisvara hindamine ja müük.

Pank 3: Pooldame lepitusmenetlusega tegeleva üksuse loomist, kuid ei poolda mitmete sarnaste ülesannetega tegelevate üksuste olemasolu. Nt kui võlgnik soovib tarbijakrediidilepingust tulenevat vaidlust lahendada, on tal võimalik kaebusega pöörduda TTJA, TTJA tarbijavaidluste komisjoni, FI, kohtu ja kohtutäituri poole. Kui sellele lisanduks veel üks alternatiivne vaidlemise võimalus ja teatud kõrvalkulude ning sissenõudmiskulude nõudmine oleks välistatud või piiratud, siis selliste laenude sissenõudmine tooks kaasa nii suure aja- ja rahakulu, et paratamatult muutuks tarbijakrediit Eesti turul kallimaks.

Tagaseljaotsuste tegemise lubatavuse piiramine – ei poolda ettepanekut. Sisuliselt peaks laenusaja vältima suhtlust ja sellega oleks võimalik vältida nõude makspanekut. Kaja lihtne esitamine lahendab seda probleemi (nagu ka uuringu autorid lk. 133 ka välja tõid). Pigem peaks kehtestama vastutuse kohtumenetlusest kõrvalehoidmise eest ning leidma sunnivahendeid, motiveerimaks osapooli kohtule vastama.

Täitemenetluses sissenõude pööramise üldine mõju palga alammäärast väiksematele sissetulekutele on analüüsimata. Kuna riigipoolne kontroll varjatud sissetulekute üle on pigem madal, annaks see võimaluse pääseda täitemenetluses nõuete makspanekust. Käesoleva ajani on keeldunud seadusemuudatusest, mis keelaks sissetulekute laekumise teise isiku kontole, sh laste ja lähikondsete kontodele, mis võimaldab üsna muretu elu võlgnikele, kelle kontot arestitakse. Samuti mõjutaks selline muudatus negatiivselt võlgade sissenõudmist traditsiooniliste miinimumsissetulekuga alade esindajatelt (ehitus- ja teenindussektor, iseenda tööandjad).

Täitemenetluses kinnisasja müügi tasude vähendamine vähendaks ka kohtutäiturite motivatsiooni selle toiminguga tegeleda, mis omakorda vähendaks kinnisasja sundmüügi efektiivsust ja saadavat hinda. Koostööaldis võlgnik müüb vara väljaspool enampakkumist, mis tagabki kõrgeima võimaliku ehk turuhinna ning väiksema kohtutäituri tasu. Enampakkumist vältiva võlgniku vara turuhind ongi seetõttu madalam, et potentsiaalsed ostjad ei saa nt varaga tutvuda või arvestavad võimaliku väljatõstmisega kaasnevate kuludega. Selline muudatus ei motiveeriks võlgnikku probleemi lahendamata, vaid pigem probleemi vältima.

Muud soovitused on lahendatud füüsilise isiku maksejõuetuse seaduse eelnõu (FIMS) raames.